

דוד, נבל, אביגיל והתשובה

הרבה כבר נכתב על פרשת דוד ואביגיל¹, אך נראה שמקום הניחו לי להוסיף בה דברים. כרקע לעימות שבין דוד ונבל משמשת ההודאה של שאול לדוד, והצהרתו כי הוא מכיר בכך שדוד יהיה המלך אחריו. מיד לאחר מכן חוזר שאול לביתו, מה שמעורר את התחושה כי הוא מפסיק לרדוף אחרי דוד², ומאפשר לדוד להתחיל לבסס את עוצמתו. ראשית הוא יוצר מגדודו כח אזורי בתוך שבט יהודה, אשר יהווה את הגרעין של צבא מלכותו העתידית. פעילות כזאת מחייבת זהירות גדולה מאוד, שהרי אמנם שאול הפסיק לרדוף אחריו, אך ודאי יסכים כי דוד יתחיל כבר עכשיו לתפקד כשליט. ניתן להניח כי מי שניווט את דרכו של דוד בתוך כל הסבך הזה, שייעץ לו כיצד ואיך לפעול, היה שמואל הנביא, אך לפתע, ללא שום הכנה מוקדמת, שמואל מת בגיל צעיר, ומשאיר את דוד להתמודד לבדו עם כל הסיכונים והקשיים³.

חז"ל מקשרים בין מיתתו של שמואל לבין יחסי דוד ונבל. הם מתארים את יחסו של דוד ונבל למיתת המנהיג הדגול - דוד יורד מיד אל מדבר פארן, ואילו נבל חוגג:

וימת שמואל וגו' וסמיק ליה ואיש במעון ומעשהו בכרמל. אמר הקדוש ברוך הוא, הכל סופדין וטופחין על ליבן על מיתתו של צדיק, והרשע הזה יושב ועושה מרוזחים. אבל דוד מה הוא אומר, הורג או נהרג, רודף או נרדף, הולך אני ועושה גמילות חסד לצדיק, הדא הוא דכתיב ואני בחסדך בטחת, ללמדך שכל הכופר בגמילות חסדים ככופר בעיקר⁴.

1 גם על גבי 'המעין', ראה הע' 20 להלן.

2 ראה בפרק כד ובעיקר בסיומו (פס' יז-כב): "ויאמר אל דוד, צדיק אתה ממני, כי אתה גמלתני הטובה, ואני גמלתיך הרעה. ואתה הגדת היום את אשר עשית אתי טובה, את אשר סגרני ה' בידך ולא הרגתני. וכי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טובה. וה' ישלמך טובה תחת היום הזה אשר עשית לי. ועתה הנה ידעתי כי מלוק תמלוק וקמה בידך ממלכת ישראל. ועתה השבעה לי בה' אם תכרית את זרעי אחרי, ואם תשמיד את שמי מבית אבי. וישבע דוד לשאול. וילך שאול אל ביתו, דוד ואנשיו עלו על המצודה".

3 מותו של שמואל מופיע פעמיים, בתחילת פרקנו ובתחילת פרק כח (פס' ג). לדעתי הנביא מתכוון להראות בשני הסיפורים הללו כיצד מיתת שמואל השפיעה על דוד (אצלנו) ועל שאול (סביב המלחמה בגלבע).
4 מדרש שמואל כג.

בדבריהם מתארים חז"ל התיחסויות הפוכות לגמרי של דוד ושל נבל כלפי מיתתו של שמואל. נבל מצד אחד ממשיך בחייו ואף חוגג את מיתת הנביא, ודוד לעומת זאת מוכן אף לסכן את עצמו כדי להספיד את שמואל, כשהוא לוקח בחשבון שהופעתו כמספיד במעמד כזה תעורר עליו מחדש את רוגזו של שאול. בכך מסבירים חז"ל את העובדה שמייד אחרי ההספדים דוד יורד אל מדבר פארן, הוא עושה זאת על מנת שלא להסתכן.⁵

אך מה ראה נבל לחגוג את מיתתו של שמואל? יתכן מאוד שמשִׁיחת איש משבט בנימין למלך על ידי שמואל לא התקבלה בעין יפה אצל אנשי יהודה, אשר תמיד ראו את עצמם כשבט המוביל, כשבט שלו ראויה המלוכה.⁶ חז"ל מוסיפים שגם בתוך שבט יהודה עצמו התנהל ויכוח בשאלה מיהו האדם מתוך השבט שלו ראויה המלוכה. את דרשתם מבססים חז"ל על פסוקים בדברי הימים⁷ העוסקים בשושלת שבט יהודה, ובעיקר בצאצאיו של חצרון בכורו של פרץ - ירחמאל רם וכלובי (כלב). למרבה התמיהה הפסוקים דנים קודם כל בבני רם ולא בבני ירחמאל שהינו הבכור:

שלושה בנים היו לחצרון, דכתיב ובני חצרון ירחמאל ואת רם ואת כלובי. הוא ירחמאל קדמוי, אלא שנשא אשה גויה להתעטר בה, דכתיב ותהיא אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה היא אם אונס, שהכניסה אנינה לתוך ביתו. ורם הוליד את עמינדב ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה ושלמון הוליד את בועז ובוועז נשא את רות. הא נבל אתי מן דכלובי. אמר נבל לית בישראל בר טבין סגין מישראל, הדא הוא דכתיב ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאוד, והוא כלובי - דאתי מן כלובי.⁸

ירחמאל נדחה מהשושלת וממילא מהמלוכה עקב נשיאת אשה נוכריה. שושלתו של רם גם היא מתנדנדת עקב העובדה שבועז נשא את רות.⁹ נשארה אם כן רק שושלתו של כלב, והמייצג שלה בדור זה - נבל. טענתו של נבל הינה כי הוא האדם

5 מדרש זה מופיע גם בקהלת רבה, ז. וראה שם במפרשי המדרש שכך מסבירים את הלשון "אפילו הורג או נהרג ורודף או נרדף". וראה במלבי"ם שמשביר כי עד מיתת שמואל הייתה משיחתו של דוד נסתרת, אך כעת במותו התפרסם הדבר, אם על ידי שמואל עצמו ואם על ידי תלמידיו. אך לכאורה מדברי שאול "ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל" משמע שהוא כבר ידע על כך עוד קודם לכן.

6 ורגילים בכך להסביר את העובדה שכאשר שאול פוקד למלחמה, שבט יהודה נמנה בפני עצמו. ראה בפרק יא פס' ח, וכן בפרק טו פס' ד. והשווה למפקד שדוד עושה בשמ"ב כד, ט.

7 דבהי"א, כל פרק ב.

8 ירושלמי סנהדרין ב, ג.

9 ודרשת 'עמוני ולא עמונית' שדרש בועז הייתה מוטלת במחלוקת גדולה, מה עוד שלפי חז"ל בועז מת באותו לילה, מה שנתן מקום חזק לטענה שהוא נענש על נישואיו עם רות.

שראוי למלוכה משבט יהודה¹⁰, ומבחינתו שמואל פגע בו פעמיים - לא רק שבתחילה הוא משח למלך איש משבט בנימין, אלא גם כשהוא כבר משח איש משבט יהודה לא היה זה נבל אלא דוד בן ישי ממשפחתו של בועז! משיחה זו של דוד הקפיאה את כל חלומות המלוכה של נבל. עתה לאחר מיתתו בטרם-עת של שמואל הוא יכול לצאת בגלוי נגד משיחת דוד, ולחזור ולטעון כי הוא, נבל, צריך להיות מייצגו של שבט יהודה במלכות, וכפי שמתאר זאת המדרש:

ויען נבל את עבדי דוד ויאמר מי דוד, כלום הוא בטוח אלא על שתי טיפין שמשחו שמואל, איכן הוא שמואל ואיכן הן טיפין?¹¹

קעת ברורה לנו היטב שמחתו הגדולה של נבל על מות שמואל. בחגיגה זאת חושף נבל את נבלותו לעיני כל, בהראותו איך האינטרס האישי הצד שלו מונע ממנו להשתתף בצער הגדול של כל ישראל על הסתלקותו של גדול המנהיגים שקמו לישראל בזמנם. תכנוניו של נבל גלויים לדוד, ובנתינת המתת לעבדי דוד עבור שמירת הביטחון באיזור נדרש למעשה נבל להודות בלגיטימיות השלטונית של דוד, הנובעת ממשיחתו על ידי שמואל. גם נבל מבין את דוד, וזוהי הסיבה שהוא מגיב בתקיפות גדולה ובזלזול: "ויען נבל את עבדי דוד ויאמר מי דוד ומי בן ישי, היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדוניו¹²". כוונתו כי אחר מות שמואל ראוי לדוד להבין שהמצב חזר לקדמותו, נבל הינו השליט והמיועד למלך, ואילו דוד הוא רק עבד של שאל.

כל זה נמצא מעל לפני השטח, וחז"ל ממשיכים וחושפים לנו רובד נוסף המונח מתחת לפני השטח, ומניע את כל המעשים והתגובות של נבל: כאשר אביגיל נפגשת עם דוד היא דורשת את שמו של נבל "כשמו כן הוא, נבל שמו ונבלה עמו¹³". מה פירוש "ונבלה עמו"? מסביר הרמב"ן¹⁴:

ולפי דעתי, העושה טובת חינו יקרא נדיב, והמשלם רעה למי שהטיב עמו יקרא נבל, והוא שאמר לא יקרא עוד לנבל נדיב, כי הוא הופכו. ולכך אמרו על נבל הכרמלי כשמו כן הוא, נבל שמו ונבלה עמו, כי דוד עשה עמו טובה גדולה ושמר את כל אשר לו, והוא לא רצה לשלם לו גמול, ויעט במלאכיו ויבזהו. חז"ל רואים באישיותו של נבל אב-טיפוס לאדם אנוכי וקמצן המרוכז אך ורק

10 על העובדה כי נבל נלחם עם דוד על המלוכה עמדתי בזכות מאמרו המפורט של הרב מדין על פרשת נבל הכרמלי ב'מגדים' ד, ראה שם בארוכה.

11 מדרש שמואל כג.

12 פס' י.

13 פס' כה.

14 דברים לב, על הפסוק "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם".

בעצמו ובמצבו¹⁵, מצב המוביל את האדם בצורה ישירה להתעלם ממידת החסד, ומביא אותו לכפיות טובה. העובדה ששנות שיפוטו של שמואל ושנות מלכותו של שאול שינו ללא היכר את מצבו של עם ישראל לא משפיעה כלל על נבל, ולא יוצרת אצלו שום צער על מות שמואל. מבחינתו שמואל פגע בו אישית, ועל כן הוא יכול לשמוח על מותו. כך גם עם דוד ואנשיו, לא רק שנבל לא חש צורך מעצמו לתת לדוד מתת, אלא הוא אף כופר בטובתו של דוד אליו ומבזה את אותו, בגלל ידיעתו שההודאה בכך תפגע בו ובשאיפתו למלכות. מציאות חיים שכזאת אינה בעייתית רק במישור של בין אדם לחברו, אלא קשורה בקשר הדוק גם בבין אדם למקום, מכיוון שאדם הכופר במציאות חיים של חסד, ורואה בכל קיומו סוג של הכרח, מגיע במהירות לכפירה בעיקר, וכפי שראינו בדרשת חז"ל לעיל "כל הכופר בגמילות חסדים ככופר בעיקר"¹⁶.¹⁷ עולה אם כן שנבל כופר פעמיים בחסד שנעשה כלפיו, פעם אחת כלפי שמואל ופעם אחת כלפי דוד, ושתי כפירות אלו מעידות בצורה עמוקה מאוד שנבל כופר בעיקר, דהיינו כופר בהשגחת ה' על ישראל. לעומת אב טיפוס זה מעמידים חז"ל את דוד, אשר מוכן להביא את עצמו אף לסכנת חיים על מנת לגמול חסד עם שמואל.

ההתנגשות שבין שתי דרכי החיים הללו מגיעה לשיאה כאשר שליחי דוד חוזרים אליו ומדווחים לו על דברי נבל. או אז חורף דוד את דינו של נבל ואומר "כה יעשה אלהים לאויבי דוד וכה יוסיף אם אשאיר מכל אשר לו עד הבוקר משתיך בקיר", שהרי נבל יודע כי דוד נמשח על ידי שמואל נביא ה' אך הוא בוחר להתנגד לכך, וזוהי מרידה במלכות דוד ובמלכות ה'. אולם דוד חרף לא רק את דינו של נבל עצמו, אלא גם את דינו

15 ולא סתם קמצנות - אלא קמצנות לשמה, קמצנות אידיאולוגית, הרואה במצבו של העני עדות לכך שה' שונא אותו: "אילו היו בני דור המבול ואנשי סדום עושים צדקה לא היו אבודים, וכן מפורש על סדום, אף על פי שהיו בידם כל העברות לא נחתם גזר דינם אלא על שלא רצו ליתן צדקה, שנאמר גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה... לא הכירו מי שבראם ולא רצו לעשות צדקה, לפיכך אבדו מן העולם... כך היא מידת הרשעים, אף על פי שהמקום מיטיב להם אין מכירין אותו, שנאמר לזה רשע ולא ישלם... קשה בעיניהם ליתן צדקה ולגמול חסד, יראים לחסר ממונם, שהם תלמידיו של נבל, שנאמר ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגוויזי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי מזה המה. כך הרשעים אומרים מה טוב שאני נותן לעניים את שלי? אין הקדוש ברוך הוא יכול ליתן להם? אלא לפי שהוא שונאם לא נתן להם, ואני אתן לשונאיו של הקדוש ברוך הוא? (מדרש וטא שיר השירים א).

16 נראה שבדברים אלו הסתמכו חז"ל על דברי דוד המלך עצמו בתהילים פרק נג "אמר נבל בלבו אין אלהים", וראה בארוכה במאמרו הנ"ל של הרב מרדך במגדים ד. טענתו העיקרית היא שמזמור זה נמצא בתוך רצף של מזמורים העוסק באישים שהתנכלו לדוד ובהתמודדות איתם.

17 והוסף על כך את דברי ר' שלמה קרליבך ב"יוסלה קמצן קדוש": "בעל עבירה הוא לא כנגד הקב"ה, רק קשה לו לעשות קצת רצון קונו, אבל קמצן הוא ממש נגד הקב"ה, הקב"ה נותן והוא רק לוקח".

של כל בית נבל, ובתוכו אף אביגיל, ואביגיל בדבריה מנסה להסביר לדוד בעיקר מדוע האשמה מוטלת כל כולה על נבל, ואילו היא כלל לא הייתה מודעת לכל מה שהתרחש:

אל נא ישים אדני את לבו אל איש הבליעל הזה על נבל, כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו, ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדני אשר שלחת. ועתה אדני חי ה' וחי נפשך אשר מנעך ה' מבוא בדמים והושע ידך לך, ועתה יהיו כנבל איביך והמבקשים אל אדני רעה. ועתה הברכה הזאת אשר הביא שפחתך לאדני ונתנה לנערים המתהלכים ברגלי אדני. שא נא לפשע אמתך...

דוד אכן משתכנע מדבריה:

ויאמר דוד לאביגיל ברוך ה' אלהי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי. וברוך טעמך... אשר כיליתיני היום הזה מבוא בדמים... ואולם חי ה' אלהי ישראל אשר מנעני מהרע אותך, כי לולי מיהרת ותבאת לקראתי, כי אם נותר לנבל עד אור הבקר משתיך בקיר...

אך עדיין צריך להבין, שהרי כל דבריה היו מכוונים רק כדי להגן על בית נבל, חוץ מנבל עצמו שעליו הפילה אביגיל את כל האשמה, ומדוע אם כן לא ממשיך דוד עם תוכניתו המקורית והורג את נבל? שאלה זאת מתעצמת עוד יותר כאשר בהמשך הפרק אנו רואים שהקב"ה כן חושב שמגיע לנבל מיתה, והוא אף הורגו, אז מדוע וכיצד באמת אביגיל מנעה מדוד להורגו? מהי טענתה של אביגיל לגבי נבל עצמו, הגורמת לכך שדוד לא הורגו? כיצד מסבירה אביגיל לדוד את מרידתו של נבל בו?

הגמרא מסבירה שאביגיל טוענת כלפי דוד כי מלכותו עדיין אינה מפורסמת מספיק על מנת שהתנגדות אליה תיחשב כמרידה:

אמר לה מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה. אמרה לו: עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך¹⁸ בעולם¹⁹.

בהסבר מאמר זה וטענת אביגיל לדוד נאמרו כיוונים רבים²⁰, וברצוני להעלות כיוון

18 היינו המטבע שלך, שזהו הפרסום על המלוכה. ובירושלמי (סנהדרין ב, ג) מופיע: "אמרה לו עדיין מוניטה דמרן שאול קיים", ומסביר בפני משה: "מטבע שלו".

19 בבלי מגילה יד, ב.

20 וראה על כך בגליונות 'המעין' הקודמים במאמרו של הרב אבנר טלר (תשרי תשע"ו) שנקט שדוד מוגדר כמלך וממילא נבל הינו מורד במלכות, והשווה בין תחילת מלכות שאול לתחילת מלכות דוד, וכפי ששאלו יותר לאנשים שביצוהו כך גם דוד מוותר לנבל בעצת אביגיל. ולעומת זאת ראה במאמרו של מורנו הרה"ג ר' יעקב אריאל (שם תמוז תשע"ו) הנוקט כי דוד נמצא במעין מצב ביניים, מכיוון שהכרת העם הינה תנאי בסיסי בסמכות המלך, והכרה זאת עדיין אין לדוד. כל סמכויותיו כרגע הינם רק להילחם לטובת עם ישראל, אך אין לו רשות להרוג אנשים מישראל המביעים התנגדות אליו (וכדרך אגב הוא מחדש שם חידוש נפלא, ולפיו למלך יש רשות להרוג את המורדים בו, אך אינו מחוייב בכך, עיי"ש).

נוסף שלא ראיתיו עד הנה. כיוון זה מסתמך על דברי חז"ל שמעשה זה מתרחש בראש השנה ובעשרת ימי תשובה:

ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל. עשרה ימים מאי עבדתייהו? אמר רב יהודה אמר רב: כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד. רב נחמן אמר רבה בר אבוה: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים²¹.

ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימת. תלה לו הקדוש ברוך הוא שבעת ימי אבלו של שמואל, שלא יתערב אבלו עם הצדיק, ועשה עוד שלושה ימים ומת במגפה. רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן, לעשרת ימים אין כתיב כאן, אלא כעשרת הימים, תלה לו הקדוש ברוך הוא עשרה ימים כעשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שמא יעשה תשובה, ולא עשה²².

פתח רבי אבא ואמר, ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. ואמרתם כה לחי, וכי דוד לא הוה ידע ביה בנבל, דאיהו אמר בגיניה ואמרתם כה לחי? אלא ההוא יומא יומא טבא דראש השנה הוה, וקודשא בריך הוא יתיב בדינא על עלמא, ובגין קודשא בריך הוא קאמר ואמרתם כה לחי, לקשרא כה לחי, דכל חיין ביה תליין²³.

ניתן לחדש בעקבות חז"ל שאביגיל מלמדת את דוד את סודה של התשובה. אביגיל אינה טוענת שמרידה בדוד אינה נחשבת למרידה במלכות, אלא טוענת כלפי דוד שהעובדה כי מלכותו אינה מפורסמת עדיין גורמת לכך שהמורד בו אינו מבין לגמרי את העומק של חומרת מעשיו. טענה זאת עומדת למעשה בבסיס לימוד הזכות כלפי כל חוטא, שהרי כל חטא הינו מרידה במלכות ה', ולימוד הזכות על כך הינו שלצערנו כביכול עדיין לא יצא מספיק 'טבעו' של רבוש"ע בעולמנו. הרי אנו מתפללים לכך כל יום: "להפנות אליך כל רשעי ארץ, יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון", ובעיקר בתפילות ראש השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך... וידע כל פעול כי אתה פעלתו", וכל עוד שזה לא קורה, כל עוד שעדיין ישנו מישהו היכול לטעון שהוא לא מכיר את מלכות השם יש מקום ללמד זכות על החוטא, ויש מקום לאפשר לו להכיר בחטאו, להבין את מרידתו, ולחזור בתשובה על כך.

אביגיל טוענת כלפי דוד, שאם רבוש"ע פותח שער לדופקי בתשובה, ומאפשר גם

21 בבלי ר"ה ית, א.

22 ירושלמי ביכורים ב, א. מהקישור שעושה הירושלמי בין ימי אבלו של שמואל לבין מיתתו של נבל משמע ששמואל מת בר"ה, וזה נוגד את המסורת המופיעה בשו"ע (סי' תקפ) לפיה יום מותו של שמואל הינו כ"ח באייר. ראה על כך בשו"ת צ"א טו, ד.

23 זוהר וארא, כב.

לאנשים מסוגו של נבל לחזור בתשובה - גם דוד עצמו צריך לאפשר לנבל לחזור בתשובה. ולמרות שאנו עוסקים כאן באדם המורד במלכות, באדם מושחת עד היסוד, אדם שאינו עושה חסד, שכופר בטובה, שכופר במציאות ה' בעולם, גם לאדם כזה יש לתת הזדמנות²⁴.

דברים אלו שופכים אור אחר על המשך דברי הגמרא במגילה, שם דרשו חז"ל את דברי אביגיל "ולא תהיה זאת לך לפוקה" כקשורים לחטא בת שבע:

אמרה לו: לא תהיה זאת לך לפוקה, זאת - מכלל דאיכא אחריתי, ומאי ניהו? מעשה דבת שבע.

ההסבר הפשוט הינו שאביגיל טענה כלפי דוד שדי לו בחטא אחד חמור שיעשה בעתיד, ושעתה יתגבר ולא יעשה חטא נוסף (כהמשך לדברי חז"ל שם שדוד תבע את אביגיל לעבירה). אך לדברינו דרשה זאת עומדת בפני עצמה, ולא כלפי התביעה לעבירה - אלא כלפי הריגת נבל. אביגיל אומרת לדוד "אם תנקוט עתה בצעד המראה שמבחינתך אין מקום לתשובה, יבוא יום שגם אתה תצטרך לכוחה ועוצמתה של התשובה ולא תוכל לשוב, ומעשה בת שבע יהיה לך לפוקה עולמית ללא יכולת תיקון. אך אם תיתן מקום לעשיית תשובה גם במצב כה חמור - יבוא יום ואתה עצמך תגלה לכל העולם את כוחה ועוצמתה של התשובה!" יש כאן אמירה עוצמתית, הדורשת מהאדם המעוניין לשוב בתשובה שלמה לשאול את עצמו האם הוא עצמו מודה בכוחה של התשובה? האם ביחסיו לזולתו הוא נותן מקום לכוח זה?²⁵ מתברר

24 ואולי אביגיל גם אומרת לדוד שהיא זאת שתיקח אחריות על נבל, ותנסה להחזירו בתשובה. יש לזכור כי אמנם עד עתה שפטנו את נבל לחומרא, אך נראה שלא תמיד הוא היה כך. ידועה התמיהה כיצד אביגיל הנביאה נשואה לאדם שכזה? ועל כך נוסף על פי דברינו - כיצד אדם מושחת שכזה רואה את עצמו כראוי למלוך? וצריך לומר שהתדרדרותו של נבל הייתה איטית אך תמידית, עד שהגיע לאן שהגיע, ואביגיל ממשיכה לחיות איתו מתוך ניסיון להחזירו לקדמותו, וכך היא גם טוענת כעת כלפי דוד שיתן לו עוד סיכוי. וראה עוד בעל התשובה (עמ' 28-29): "אחרי כל חוטא עוקבת אביגיל... לא תמיד נותן החוטא לאביגיל לפתוח את פיה ולומר לו כמה אמיתות מרות. הרבה פעמים הוא אינו מבין כלל מה היא אומרת כשהיא מדברת בעודו שקוע בליל השכרון ובהמשך-משתה-היין... אבל כאשר אביגיל יודעת לכוון את הרגע של 'בצאת היין', ואז היא מתחילה לייסר ולומר 'את הדברים האלה', והיא יודעת איך לומר אותם, כי אז 'זימת לבו בקרב'. אז חש החוטא לפתע כי אביגיל מחזיקה בידו, כי היא לופתת אותו, כי היא זועקת מלבו, כי היא כרוכה על עקביו, כי היא אינה נותנת לו מנוחה, כי יש בפייה בשורה איומה".

25 וראה עוד ברמב"ם (הלכות תשובה ב, ט): "אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחברו, כגון החובל את חברו או המקלל חברו או גוזלו וכיוצא בהן, אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו, אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חברו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגוע בו עד

שאם על דוד נאמר כי הוא מקים עולה של תשובה - אביגיל היא זאת שעמדה מאחורי ההקמה הזאת, היא זאת שהכניסה את דוד לתוך עולם התשובה ודרשה ממנו להחיל אותה גם בחייו האישיים.²⁶

קריאת פרקנו זה כמכניס את דוד לעולם התשובה מסביר גם את העובדה שפרק זה קוטע באמצע את מרדפי שאול אחרי דוד. פרק כד מתאר את מפגש שאול ודוד במערה ויכולתו של דוד להרוג את שאול, ופרק כו ממשיך ומספר סיפור דומה מאוד - דוד ואבישי מתגנבים למחנה שאול כשכולם ישנים ומגיעים עד לשאול עצמו, אך במקום להורגו הם לוקחים רק את חניתו וצפחת המים שמונחת למראשותיו.²⁷ מדוע אם כן נכנס פרקנו בין שני סיפורים אלה? עיון מדוקדק בנאומו של דוד לשאול בשני הסיפורים מעמיד אותנו על ההבדל: דוד אחרי המפגש עם אביגיל שונה מאוד מדוד שקודם מפגש זה. במערה דוד אמנם לא הרג את שאול, אך מדבריו עולה שאין זה בגלל שהוא חשב כי לשאול לא מגיע מוות, אלא רק בגלל שהוא לא מעוניין לשלוח יד במשיח ה', ושאול יענש בידי שמים על מעשיו:

ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי, כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך, דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך, ואתה צדה את נפשי לקחתה: ישפוט ה' ביני ובינך, ונקמני ה' ממך, וידי לא תהיה בך: כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, וידי לא תהיה בך: אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי מי אתה רדף אחרי כלב מת אחרי פרעש אחד: והיה ה' לדין ושפט ביני ובינך וירא וירב את ריבי וישפטני מידך.

מה שאין כן בפרק כו, שם דוד בכלל לא מבקש מרבוש"ע להעניש את שאול, אלא אדרבא מבקש מרבוש"ע שכפי שהוא הצליח לראות את נפשו הגדולה של שאול ועל

שימחול לו. לא רצה חברו למחול לו מביא לו שורה של שלושה בני אדם מריעיו, ופוגעין בו ומבקשין ממנו, לא נתרצה להן מביא לו שניה ושלישית, לא רצה מניחו והולך לו, וזה שלא מחל הוא החוטא, ואם היה רבו הולך ובא אפילו אלף פעמים עד שימחול לו. אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יחזיק נוח לרצות וקשה לכעוס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה, ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור. וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון, אבל הגוים ערלי לב אינן כן, אלא ועברתן שמרה נצח, וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו - והגבעונים לא מבני ישראל המה".

26 וניתן לראות בהמשך חייו של דוד שכך הוא מתייחס לכל הסובבים אותו, כך אצל אבנר, אצל עמשא, ובצורה החריפה והקיצונית ביותר אצל אבשלום. ניתן אף להרחיב ולטעון שזהו עיקר ההבדל שבין שאול לדוד, וזהו עומק דברי הגמרא (יומא כב, א) "שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשנים ועלתה לו". ששאול הצדיק הגדול לא עמד במקומו של בעלי תשובה, ועל כן כל צדקתו לא הועילה להעמידו על מקומו כאשר חטא, מה שאין כן דוד שהיניו בעל תשובה, ודוק.

27 דמיון זה שבין שני הסיפורים אף הביא את מבקרי המקרא לטעון שיש כאן אותו סיפור!

כן הוא לא נגע בו, כפי שהוא התבונן על שאול בעיניים של תשובה, כך יראה אותו רבוש"ע:

וה' ישיב לאיש את צדקתו ואת אמונתו אשר נתן ה' היום ביד ולא אבית לשלוח ידי במשיח ה': **והנה כאשר גדלה נפשך היום הזה בעיני כן תגדל נפשי בעיני ה' ויצלני מכל צרה...**

הקב"ה אכן פותח שער לדופקי בתשובה, אך לשם כך צריך לדפוק, צריך להפנים שההתנהלות עד עתה מוליכה לאבדון, צריך להתחיל תהליך של חזרה בתשובה. נבל לא עושה זאת. אביגיל ביקשה מדוד לתת לנבל הזדמנות לחזור בתשובה, היא ממתינה לו שיתפקח מיינו על מנת להסביר לו עד להיכן הוא הזדרר, אבל נבל נשאר הנבלותו:

ותבוא אביגיל אל נבל והנה לו משתה בביתו כמשתה המלך, ולב נבל טוב עליו, והוא שכר עד מאוד, ולא הגידה לו דבר קטן וגדול עד אור הבוקר: ויהי בבוקר בצאת היין מנבל ותגד לו אשתו את הדברים האלה, וימות לבו בקרבו והוא היה לאבן: ויהי כעשרת הימים ויגף ה' את נבל וימת:

"וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן" - אין הכוונה שנבל קיבל התקף לב, אלא שנבל דחה בשתי ידיו את תוכחת אביגיל, ובמקום להפוך את לבו ללב בשר מאבד נבל את נקודת חייו האחרונה והורג את לבו, הופכו ללב אבן מוחלט. זהו עומק פירושו המופלא של רש"י ורד"ק:

וימת לבו - שנצטער על המנחה שהובאת לדוד.

וימת לבו - שנשתתק ויהי כמות, כי נצטער על המנחה שהביאה אשתו לדוד.

ונסיים בפרפראזה על דבריו הידועים של הרב סולובייצ'יק "אחרי כל חוטא עוקבת אביגיל"²⁸, נאמר "אחרי כל **בעל תשובה** עוקבת אביגיל", אותה אביגיל שהכניסה את דוד **לעולם** התשובה ובכך איפשרה לו בעתיד להקים **עולה** של תשובה.

